

Wójcik, Zbigniew

"History of the Carpathian-Balkan Geological Association", Bratislava 1973 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 20/1, 132-133

1975

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Inny jeszcze przykład bałamuctwa. Na s. 294—295 podano fikcyjną rozmowę profesorów Szkoły Akademicko-Górnicej w Kielcach, odbytą rzekomo w 1824 r. na temat ministra Druckiego-Lubeckiego. Dyskutanci mówią poprawną polszczyzną, choć wiele z wymienionych na spotkaniu osób w ogóle nie znało tego języka. Antytalentem językowym z pewnością był Pusch, o którym J. Sikora napisał, że „[...] potem przyjął polskie imię oraz nazwisko: Jerzy Bogumił Koreński [...]” A. S. Kleczkowski odnalazł napisany prawie dwadzieścia lat później (tzn. w 1843 r.) list Puscha po polsku, ale cóż to była za polszczyzna! ² Zresztą Kleczkowski wykazał jednoznacznie, że Pusch nigdy nie nosił nazwiska „Koreński”.

Błędów i potknięć przedziwnych w książce jest wyjątkowo dużo. Aleksander Sapieha, o którym J. Sikora pisze kilka razy, nie pochodził z Kocka (urodził się w Strassburgu, a mieszkał w Wiśniczu). Głównym inspiratorem sporu Staszic — uczniowie był Aleksander Zamoyski, a nie Stanisław Zamoyski. Anna z Zamoyskich Sapieżyna nie była osobą niezaradną. Miała ona wyjątkowy zmysł do interesów, w czym pomagał jej Staszic. Zresztą świadczenia były obustronne. Sapiehowie mieli kupić na siedzibę TPN dom na Kanonii, a ostatecznie zakupili dobra hrubieszowskie dla Staszica. Staszic zakupił Sapiehom Szydłowiec i Kamienną, obszar stanowiący podstawę jego koncepcji przemysłowych (później realizowanych przez Druckiego-Lubeckiego). Z gorącej i wieloletniej sympatii Anny Zamoyskiej dla Staszica wnosić należy, że wspomnienia Stanisława Zamoyskiego niechętnie Staszicowi są raczej mocno przejaszczane. Podobnie, choć w przeciwnym kierunku, przejaszczane są zapewne wspomnienia Kajetana Koźmiana, których weryfikacji nikt się jeszcze nie podjął.

Nie potrafię powiedzieć, czy szkodliwość społeczna omawianej książki jest duża. Stosunkowo niski nakład ogranicza liczbę czytelników. Istnieje jednak sporo szkół noszących imię autora *Rodu ludzkiego*. Na lekcjach w tych szkołach będzie z pewnością omawiana nowa książka o Staszicu. Młodzież będzie więc wchłaniała balast informacji nieścisłych bądź w ogóle fałszywych.

Zbigniew Wójcik

History of the Carpathian-Balkan Geological Association. [Tytuł również w jęz. ros.]. Bratislava 1973 ss. 309, ilustr., bibliogr.
Geologický Ústav Dionýza Štuúra.

Nawet pobieżne zapoznanie się z książką sprawia wrażenie, że autorom polecono w trybie nagłym przygotowanie historii istniejącej prawie 50 lat geologicznej Asocjacji Karpackiej. Śpieszyli się także redaktorzy i korektorzy, skoro nawet w tytule rosyjskim puszczono błąd. Książka jest jednak okazała, zaopatrzona w znaczną liczbę fotografii i — jak sądzę — zaspokaja wymagania niektórych odbiorców. Może nawet dla osób nie zorientowanych jest przykładem potrzeby uprawiania historii.

Geologiczna Asocjacja Karpacka jest organizacją, którą powołano po I wojnie światowej w celu skoordynowania prac i wymiany poglądów na temat budowy łuku karpackiego. Masyw górski znajdował się wówczas w granicach kilku krajów (Czechosłowacja, Węgry, Polska, Jugosławia, Rumunia i Rosja Radziecka) i geologowie nie mieli możliwości bezpośrednich kontaktów. Dlatego podczas sesji Międzynarodowego Kongresu Geologicznego w Brukseli w 1922 r. zgłoszono potrzebę zorganizowania Asocjacji Karpackiej. Inicjatorem był Mieczysław Limanowski,

² A. S. Kleczkowski: *Jerzy Bogumił Pusch — ostatni okres życia i działalności 1830—1846.* „Prace Muzeum Ziemi” nr 21: 1974 cz. 2 s. 74.

który przedstawił wspólnie z Janem Nowakiem (profesorem z UJ) projekt poparty przez geologów czechosłowackich. Przyjęta uchwała o powołaniu Asocjacji opisałi wówczas także geolodzy z Rumunii i Jugosławii. Inicjatorzy organizacji przeprowadzili jej pierwszy zjazd w Polsce w 1925 r. Kolejne spotkania odbyły się w 1927 r. w Rumunii i 1931 r. w Czechosłowacji.

Po ostatniej wojnie reaktywowano organizację. Zgodnie z uchwałą sesji Międzynarodowego Kongresu Geologicznego w Meksyku w 1956 r. zmieniono jej nazwę na Asocjację Karpacko-Bałkańską. Pierwszy zjazd zmienionego stowarzyszenia odbył się w 1958 r. w ZSRR, a kolejne w Rumunii (1961), Polsce (1963), Bułgarii (1965), Jugosławii (1967), Węgrzech (1969) i Czechosłowacji (1973). W sumie więc odbyło się 10 zjazdów, co stworzyło potrzebę choćby ogólnego podsumowania dotychczasowego dorobku.

Autorami poszczególnych fragmentów publikacji są Dmitri Andrusov, Alois Matějka, a przede wszystkim Oto Fusán i Andrej Samuel — także redaktorzy opracowania. Pierwsi dwaj to uczestnicy zjazdów z okresu międzywojennego. Ich opisy trzech spotkań geologów w 1925, 1927 i 1931 r. są w istocie udokumentowanymi wspomnieniami. Podobny charakter ma również rozdział napisany przez Andrusova, dotyczący spraw ponownego powołania organizacji po ostatniej wojnie oraz zmiany jej nazwy na Asocjację Karpacko-Bałkańską. Odmienne opisano zjazdy powojenne. Ich charakterystyki przedstawione przez Fusána i Samuela są w istocie przedrukami oficjalnych dokumentów (sprawozdań z sesji generalnych, rezolucji, przedstawionych wyników prac poszczególnych sekcji itp.). Informacje dotyczące ostatniego zjazdu w 1973 r., podane do druku podczas przygotowywania spotkania, ograniczają się do danych zawartych w komunikacie przedjazdowym. Całość opracowania uzupełniają wrywkowo zebrana literatura, w której nie wymieniono nawet okolicznościowych publikacji organizatorów poszczególnych zjazdów.

Tak potraktowana treść nie pozwala mi jednoznacznie określić charakteru dzieła. Jest to zarazem opracowanie dokumentacyjne (wspomnienia, przedruk niektórych oficjalnych dokumentów) i reklamówka. Myślę jednak, że w jakimś stopniu jest ono pożyteczne. Może z irytacji na uprawianie tego typu historii nauki ktoś zabierze się do napisania monografii Asocjacji Karpacko-Bałkańskiej.

Jest nadzieja, że będzie tak w rzeczywistości. Międzynarodowy Komitet Historii Geologii (INHIGEO) bowiem bardzo interesuje się pracami Asocjacji. W 1973 r. w Bratysławie zorganizowano nawet posiedzenie robocze¹, ale nie było ono związane z dziejami badań geologicznych w Karpatach i Bałkanach. Podczas następnego zjazdu, który obradować będzie za kilka lat w ZSRR, zostanie już zorganizowane posiedzenie specjalne, poświęcone ocenie wkładu polskich i radzieckich geologów w badania Karpat Wschodnich.

Zbigniew Wójcik

Malá encyklopédia bádateľov a vynálezcov. Zestavil a spracoval Juraj B o b e r. Bratislava 1973. Obzor ss. 742, ilustr. + map 8.

Nie jest to wydawnictwo nowatorskie pod żadnym względem. Jest po prostu wydaną estetycznie (dobry papier, zdjęcia, okładka, z 12 portretami, a wśród nich portrety M. Kopernika i M. Skłodowskiej-Curie) publikacją, zawierającą streszczenia informacji podawanych w różnych encyklopediach.

O jakości każdego słownika biograficznego decyduje dobór haseł oraz ich treść. Autor zawęził zakres dzieła do problematyki matematyczno-fizycznej i przyrodniczej, przy czym typując 3000 haseł wymienił wszystkich najwybitniejszych

¹ Por. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1974 nr 2 s. 432—434.